

2. kapitola

Na Dobytčím trhu

Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, přestěhovali se Máchovi rodiče na Dobytčí trh (dnešní Karlovo náměstí), kde si zřídili krupařství:

Rodiče jeho bydleli tehda na Dobytčím trhu, kde krupařský obchod provozovali. Zpředu nevelký krám s moukou a vařivem, za ním kuchyňka a nejmálo do dvora jizba, komoře více než světnici podobná, byla celá místnost jejich živnosti a obydlí. V zadní jizbě té bydlel Karel sám, jelikož bratr jeho Michal, chasník mlynářský, jda za svým řemeslem, málo se doma zdržoval. Prostý stolec s dvěma židlemi, postel a nad ní kytary jest to jediné, co z básníkovy nářadí si pamatuji. (Josef Bojislav Pichl)

Podobně na Máchův pokojík vzpomíná i Karel Sabina:

Byl to vskutku příbytek pro básníka Máchova rázu jako naschvál utvořený; síň podlouhlá, úzká, tichá a vždy soumravná a chladná, zář slunce nezameškala se na stěnách jejich, nízkým oknem ledva podlahy na okamžik se dotknuvši. V čele na zdi visel obraz Karlova Týna; postel, stolec, dvě stolice, skříňka na knihy a kytara, a to byl všecken nábytek. U přítomnosti jeho mělo vše to vespolek a s ním ráz zádumčivosti.

Pochmurná atmosféra starého domu a neutěšené poměry jistě hluboce zasahovaly mladíkovu duši. Svým dílem k tomu přispívala i tajuplná atmosféra Dobytčího trhu:

Vedle kostela sv. Ignáce bývala kdysi jezuitská kolej, nyní přeměněná na špitál... Ten nikdy nebývá veselý. Vpravo od domku, kde bydleli Máchovi, se vypínala Novoměstská věž s radnicí a věznicí. Před ní pranýř... Uprostřed náměstí, plného kaluží a dobytčího trusu, se krčily budovy kovárny, vězeňské nemocnice a vojenského skladiště. Opodál rozvaliny gotické kaple Božího těla... Zde také někde ležel černý kámen, kámen „státého“, mající letopočet 1627, kříž a umrlčí hlavu. Mladý Mácha znal jistě tu pověst, která vyprávěla, že se tu za noci konaly kdysi podivné věci: popravy nepohodlných šlechticů a kněží. Pod kamenem se prý nacházela tajná chodba, stačilo, aby kat chytil černý balvan za roh, smýkl jím – a do šachty pod ním vhodil bezhlavé tělo... Prý ústila ve Faustově domě na rohu Dobytčího trhu.

A uprostřed toho všeho – špitálu, věznice, popravčího kamene, tajemné chodby – prožíval mládí, plné hrůzostrašné čety, Ignác Mácha, student novoměstského gymnázia. (Miroslav Ivanov: Důvěrná zpráva o Karlu Hynku Máchovi)

Prostranství zvané Dobytčí trh, později Karlovo náměstí, je se svou rozlohou 80 550 m² nejen největším pražským a českým náměstím, ale patří k největším evropským náměstím vůbec. Mělo se stát centrem Nového Města pražského a hrálo významnou roli v urbanistickém plánu Karla IV. Název Dobytčí trh upomíná na privilegium Nového Města, týkající se výhradního pořádání dobytčích trhů pro celou Prahu. Dobytčího přídomku se zbavilo až v roce 1848. Někteří kritici nazývali náměstí pro jeho rozlohu „obludným“ a natolik velikým, že by se na něj vešlo lecjaké menší německé město.

Trochu v kontrastu k romantickému mýtu o Karlově náměstí vynívá zpráva komise z roku 1770, v níž skoro nic tajemného nenajdeme:

Nalezli jsme před domem řezníka Josefa Budinského rybníček asi 20 a ½ lokte od domu pana rytíře Mladoty ze Solopysk (tzv. Faustova domu), měřící 30 loket délky a 22 šířky. Vedle něho, ale u domu Josefa Nekvasila, jiný rybníček, asi polovice té šířky a délky. Tož jsme shledali, že řezník Josef Budinský mezi oběma rybníčky navezl několik fůr hnoje z poráženého dobytku, kterýžto hnůj, zvláště v letní době, nejenže vydává nepříjemný zápach a smrad, také mnoho neřesti v sobě chová.

Na začátku 19. století anglický lord Findlater navrhl pražskému magistrátu, že na své náklady přebuduje Dobytčí trh na park. Jedinou podmínkou bylo, že se magistrát bude o park starat. Jak už to v Čechách bývá, než aby magistrát velkorysou nabídku přijal, raději ji odmítl. Splínovitý lord Findlater svůj projekt poté uskutečnil v Drážďanech. Skoro po třiceti letech začal magistrát, ovšem na své vlastní náklady, přetvářet horní část Dobytčího trhu na park...

V době Karla IV. proslul Dobytčí trh nevídanou atrakcí. Otec vlasti zde nechal roku 1352 postavit dřevěnou věž, z níž byly každý druhý pátek po Velikonocích ukazovány svátosti, říšské korunovační klenoty a ostatky svatých. Tato atrakce každoročně přitáhla do Prahy množství návštěvníků.

V roce 1382 byla tato pozoruhodná dřevěná stavba zbourána a nahrazena stavbou ještě pozoruhodnější – kaplí Božího těla, vystavěnou ve tvaru osmicípé hvězdy. Proč právě osmicípé? Osmicípá hvězda podle tradice ohlašovala narození Páně. Je to ona „kometa“, která se věší na špici vánočního stromku či září nad betlémy.

Pověst však hovoří o malé kapli, která stála na místě pozdějšího kostela. Po svatém přijímání vyšla jedna nestoudnice ven a vypliv-

la hostii. Přes toto místo vždy hnali dobytek, ten se ale teď kácel a nechtěl hostii překročit. Když se na místě rouhačského činu začala objevovat jasně zářící hvězda, lidé odstranili hromadu dříví a našli pod ní neporušenou hostii. Aby se tento zločin napravil, vystavěli tam kapli Božího těla, navíc ve tvaru oné zářící hvězdy. Zřizovatelem kaple se stal Václav IV. a kamenické bratrstvo Obruče a kladiva, jehož byl král členem.

Pražští zednáři považovali v 18. století bratry Obruče a kladiva za své předchůdce a za chybějící mezičlánek spojující tradici templářskou a zednářskou; společnost Obruče a kladiva totiž vznikla sedmdesát let po zániku templářského řádu.

V roce 1775 objevili v Praze listinu, která dokládala vznik tohoto bratrstva. Pražští zednáři se okamžitě přihlásili k odkazu tohoto společenství, za jehož člena pokládali i Petra Parléře.

Tajuplnou kulisu Dobytčího trhu mnohem později doplnila stavba jezuitského chrámu svatého Ignáce, který vyrostl přímo proti kapli Božího těla. V tomto prostoru proti sobě symbolicky stanuli dva odvěcí protivníci – svobodní zednáři a jezuité. Kromě toho kaple Božího těla představovala ještě jeden fenomén českých dějin. Právě tady bylo centrum předhusitského hnutí a právě zde byla vyhlášena kompaktáta.

Bohužel kaple musela být po ediktu Josefa II. zbořena (stalo se tak roku 1789), a proto ji pamatuje pouze jezuita Ignác z Loyoly, shlížející z průčelí svého chrámu a ozdobený svatozáří, která v hierarchii katolických světců přináležela pouze Panně Marii. Podivuhodná atmosféra Dobytčího trhu však zůstala zachována i v dílech českých klasiků. Navíc existuje pozoruhodný popis v knize Karla Krejčího *Praha legend a skutečností* a je poutavě vylíčena i v Rippelinově *Praze magické*. Místo tak pozoruhodné muselo ukrývat záhadné podzemí, v němž se odehrávaly nejfantastičtější příběhy.

Nejvíce dohadů vyvolával záhadný kámen označený křížem, který vyčníval nedaleko kaple Božího těla. Zde se prý konaly tajné po-

pravy odpůrců jezuitského řádu a císařského trůnu. Jakmile kat stál nešťastníka, bezhlavý trup se propadl tajnými padacími dveřmi do podzemí.

Onen kámen ozdobený křížem a symboly smrti měl vypadat stejně v dlažbě náměstí jako dole v tajné podzemní chodbě. Měl také označovat místo, kde bylo v noci tajně popraveno několik přívrženců Karla Alberta Bavorského, v Praze korunovaného vzdorokrále Marie Terezie. Na této akci se prý podíleli i svobodní zednáři.

Tajuplných atributů Karlova náměstí využila i Karolína Světlá (1830–1899) ve své knížce *Zvonečková královna*. Hlavní hrdinka Xavera žije v domě U Pěti zvonečků. Těchto pět zvonečků zdobí místo hvězd hlavu Jana Nepomuckého, namalovanou ve štítě domu. Bohatá měščka Nepovolná, babička Xavery, je v područí jezuitů, naopak Xavera se zamiluje do svobodného zednáře Natterera. Bába Nepovolná pod zástěrkou nejrůznějších sbírek či procesí strojí nástrahy proti všem stoupcům osvícenství a Velké francouzské revoluce. Když Xavera v návalu vzteku vyzradí svého milého – vůdce tajného spolku – Nepovolné i svému zpovědníkovi, mladík je zatčen a popraven. Kde jinde než na tajuplném kameni.

Mluvílo se o celém labyrintu podzemních chodeb pod náměstím s příšernými mučírny, místy, kde se konala tajná zasedání neb byli zaživa zadržováni odpůrci fémových soudů nebo naopak oběti zločinu. Na tento labyrint pod Dobytčím trhem navazoval druhý pod klášterem na Zderaze, táhnoucí se až pod kostel sv. Lazara, stávající v dnešní Lazarské ulici; zde byly krypty s pozůstatky zemřelých mnichů. (Karel Krejčí: *Praha legend a skutečností*)

Zde v podzemním bludišti se scházeli členové tajného spolku Mladá Evropa, Bakuninovi revolucionáři. Podzemních katakomb využívali i Sabinovi Synové světla, dědici tajuplných „obručníků“, zed-

nářů, jejichž chrámem byl snad letohrádek Amerika (dnes Muzeum Antonína Dvořáka, pozn. aut.), snad Faustův dům, který doplňuje hrůzostrašnou kulisu Karlova náměstí. Také z něj měla vést tajná chodba. Navíc místní ústav pro hluchoněmé, později v něm zřízený, opravdu založili svobodní zednáři.

Ovzduší podzemních chodeb, spiklenců, tajemných vražd, ale i strašidel a duchů tragicky završuje krypta v blízkém pravoslavném kostele Cyrila a Metoděje, v níž našli smrt bojovníci proti nacistickému režimu – stateční strůjci atentátu na říšského protektora Heydricha.

Tajemný genius loci Dobytčího trhu i neutěšené poměry a příbytek Máchovy rodiny, to vše byly faktory, které měly na básníkovu duši nesmazatelný vliv:

Vmysleme se v jeho duševní stav, kdy sedíc doma, nevšímáno, někde v koutku, s hračkou v ručičce, musí den co den mimoděk naslouchati starostlivým steskům a obavám svých rodičů; zajisté se zvláštním pocitem, naslouchá vypravování o podivných nesrovnalostech pospolitého života, o krutých opatřeních vlády a bezohledném řádění jejích orgánů, a pochopíme, že již v útlé dušince, která sice vše to posud v plném rozsahu nechápala, dělo se cosi neobyčejného, že i bezstarostnou jinak dušinku, tu již tehdá pochvívalo cosi jako úzkostný nepokoj, neuvědomělá bázeň a nepochopitelný strach před příštím dnem, ba i nejbližší hodinou.